

Stimuleren cultuur maken

Remaking **C**ulture

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Beleidsplan 2013-2016

Re-make

In 2012 fungeerde het conceptbeleidsplan, een voorloper van het voorliggende beleidsplan, als een document dat de reorganisatie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur naar het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie structuur en richting gaf. Belangrijkste reden voor deze koerswijziging is de opdracht van het ministerie van OCW om een nieuw type cultuurfonds te ontwikkelen, dat opereert op het grensvlak van cultuur, economie en samenleving. Dit impliceert dat het Stimuleringsfonds in een dynamiek is terechtgekomen die de contouren van de cultuur ruimschoots overschrijdt. Het effect is nog eens versterkt doordat de creatieve industrie is opgenomen in het topsectorenbeleid. De kans is klein dat het beleidsplan 2013-2016 in de huidige vorm, de werkzaamheden van het Stimuleringsfonds volledig zal inkaderen. Het beleidsplan met de titel *Stimuleren cultuur maken/Remaking Culture* heeft daarom het karakter van een werkdocument.

Het Stimuleringsfonds is een activistisch, initiërend cultuurfonds dat de nieuwe mogelijkheden wil benutten voor een stevige herpositionering van architectuur, vormgeving en e-cultuur. In het dagelijks leven herkennen mensen de producten van deze disciplines zelden als 'kunst' of als 'cultuur'. Er is echter geen mogelijkheid om te kiezen of men er wel of niet mee in aanraking wenst te komen. De inrichting van onze omgeving beïnvloedt in sterke mate hoe we wonen, werken en reizen, hoe we met elkaar communiceren en onze vrije tijd doorbrengen, wat we consumeren, hoe we zorg en onderwijs inrichten en organiseren, et cetera. De producten en diensten van deze sectoren zijn vaak onopgemerkt, maar altijd aanwezig. Fysieke en virtuele ruimte zijn onlosmakelijk met elkaar verweven. We zijn er zo aan gewend, dat we er vaak niet bij stilstaan dat dit alles ontworpen, bedacht, ontwikkeld en ge- of vermaakt is. Dat er keuzes ten grondslag liggen aan de wijze waarop onze omgeving is ingericht en dat deze al dan niet bewust zijn gebaseerd op ideologieën. Deze behoren tot het domein van de cultuur, van de opvattingen over waarden en normen en over de gewenste inrichting van de samenleving.

Maar er zijn ook grote verschillen tussen de disciplines. Zo is architectuur bij uitstek plekgebonden, ze geeft vorm aan de fysieke omgeving. De impact van deze discipline strekt zich uit over decennia. De e-cultuur daarentegen is juist virtueel, uitermate snel en veranderlijk. Terwijl de architectuur is verwickeld in de grootste naoorlogse crisis, profiteert de e-cultuur van de snelle technologische ontwikkelingen. Daartussen ligt het rijk geschakeerde werkterrein van vormgevers.

De creativiteit, kennis, kunde en competenties van deze sectoren kunnen nog meer dan voorheen bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en aan het functioneren van een bloeiende creatieve economie. Dit vergroot het maatschappelijk en financieel draagvlak voor de Nederlandse maakcultuur. Een actief internationaal stimuleringsprogramma, gericht op uitbreiding van de werkterreinen, zal deze herpositionering nog verder verstevigen.

Jaarlijks zal het Stimuleringsfonds de voornemens tot uitwerking van dit beleid vastleggen en publiceren in een activiteitenplan. Het cultuurbeleid, het internationaal cultuurbeleid, het Actieprogramma Architectuur en het topsectorenbeleid bieden hiervoor budgetten en kaders. Alle mooie beleidsvoornemens krijgen echter pas vorm en betekenis in de dagelijkse praktijken van het werkveld. Het Stimuleringsfonds kan subsidies ter beschikking stellen en met flankerende activiteiten de effecten van gesubsidieerde projecten versterken, maar het is aan het brede en zeer gedifferentieerde veld van de ontwerpsector en e-cultuur om de geboden kansen te benutten.

INHOUD

1. Een nieuw Stimuleringsfonds
2. Continueren, uitbreiden en vernieuwen
3. Positie binnen de creatieve industrie
4. Programma Internationalisering ontwerpsector
5. Actieagenda architectuur en ruimtelijk ontwerp 2013-2016
6. Architectuur/Vormgeving/e-Cultuur
7. Instrumentarium; versterken ketens
8. Beoordeling en verantwoording
9. Organisatie
10. Meerjarenbegroting

Bijlage 1: Programma's Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp 2013-2016

Bijlage 2: Programma Internationalisering Ontwerpsector

Bijlage 3: Subsidie-instrumentarium

Bijlage 4: Samenwerking cultuurfondsen

Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie omvat de werkerreinen architectuur, vormgeving en e-cultuur. Deze sectoren zijn qua ambities, kennis en kunde verankerd in de cultuur. De werkingssfeer overschrijdt echter de grenzen van het culturele domein. Dit rijk geschakeerde creatieve veld is vernieuwend van karakter, draagt bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en aan een bloeiende creatieve economie.

1. Een nieuw cultuurfonds

Het cultuurbeleid, zoals vastgelegd in de beleidsbrief *Meer dan kwaliteit*, vormt de basis voor een ingrijpende reorganisatie van het cultuurstelsel.¹ Bij het verstrekken van subsidies is het niet voldoende om de besluitvorming uitsluitend te baseren op de inhoudelijke en artistieke kwaliteit. Ook maatschappelijk en economisch draagvlak, publieksbereik, pluriformiteit en professionaliteit zijn belangrijke beoordelingscriteria. Om deze verschuiving in het cultuurbeleid kracht bij te zetten, zijn voor de verschillende cultuurfondsen gedetailleerde beleidskaders omschreven met inhoudelijke aanwijzingen en richtbedragen.

Missie en doelstellingen Stimuleringsfonds Creatieve Industrie:

Missie: de kwaliteit van de disciplines architectuur, vormgeving en e-cultuur bevorderen en vanuit een culturele invalshoek hun maatschappelijke en economische meerwaarde vergroten. Daarbij gaat het ook om de versterking van de sectoroverschrijdende aanpak en de samenwerking tussen private partijen, particulieren en overheid, zowel in Nederland als in het buitenland.

Doelen (*per discipline en cross-overs*):

- stimuleren van innovatie en kennisverdieping
- bevorderen talentontwikkeling en ondernemerschap
- bevorderen van goed opdrachtgeverschap
- versterken internationale positie ontwerpsector
- bevorderen publieke belangstelling
- bevorderen crosssectorale samenwerking

De missie en doelstellingen sluiten aan bij de initiërende en agenderende praktijk van het voormalige Stimuleringsfonds voor Architectuur. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zal deze praktijk verder professionaliseren en toesnijden op de verschillende sectoren en disciplines. De opdracht is om binnen het kader van het cultuurbeleid een nieuw type fonds te ontwikkelen, dat de samenhang tussen de domeinen cultuur, ontwerp en economie stimuleert en benut. Het Stimuleringsfonds is een belangrijke speler binnen het veld van de creatieve industrie. Het zal zijn taak binnen het architectuurbeleid continueren en de activiteiten binnen het internationaal cultuurbeleid uitbreiden. Terecht ligt er in het cultuurbeleid meer nadruk op het ondernemerschap, het opdrachtgeverschap en de internationalisering. Juist nu de economische condities voor een groot deel van de ontwerpsector zeer matig zijn, is het van belang om bruggen te slaan naar opdrachtgevers en producenten.² De waardering binnen het cultuurbeleid voor de breedte en impact van de creatieve industrie zal binnen de verschillende disciplines zelf productief moeten worden gemaakt. Daartoe biedt het cultuurbeleid denkrichtingen en ondersteuningsmogelijkheden aan, die vooral inzetten op

---

¹ Meer dan kwaliteit, een nieuwe visie op cultuurbeleid. Ministerie van OCW, juni 2011.

² Creatieve industrie in topvorm. Advies Topteam Creatieve Industrie. Het belangrijkste doel van dit advies is de relaties van creatieve industrie met andere cruciale spelers te versterken.

innovatie en professionalisering.

De titel van het cultuurbeleid, *Meer dan kwaliteit*, impliceert dat het de kerntaak blijft om de artistieke kwaliteit van de verschillende disciplines te stimuleren. Het ministerie van OCW heeft voor het Stimuleringsfonds € 11.4 miljoen beschikbaar gesteld, inclusief 10% beheerslasten.

In het nieuwe cultuurstelsel is de taak van de cultuurfondsen verzwakt. De culturele basisinfrastructuur (BIS) is stevig gekrompen. Binnen het werkkterrein van het Stimuleringsfonds maakt alleen het sectorinstituut voor de creatieve industrie nog deel uit van de BIS. Alle andere voormalige BIS-instellingen binnen het werkveld zijn voor subsidiëring aangewezen op het Stimuleringsfonds, dat hiermee een grote verantwoordelijkheid voor het vernieuwen van de culturele infrastructuur draagt.

2. Continueren, uitbreiden en vernieuwen

Het verbinden van de creatieve sectoren met maatschappelijke vraagstukken, technologische ontwikkelingen en wetenschap is een belangrijke katalysator van innovatie. Het Stimuleringsfonds heeft in de afgelopen jaren een praktijk ontwikkeld, die met name gericht is op het versterken van de positie van de creatieve sector in onderzoek en innovatie. Die praktijk bestaat uit een getrappt systeem van subsidieverlening, begeleiding en ondersteuning vanuit het fondsbureau en publieke presentatie en evaluatie van de resultaten. Deze werkwijze voorziet in een grote behoefte en draagt bij aan de professionalisering van de creatieve sector en aan permanente educatie. Bovendien creëert de samenwerking tussen onderzoeksteams en maatschappelijke partners een breed draagvlak voor de toegevoegde waarde van ontwerp en onderzoek door de creatieve sector. Het Nederlands ontwerp staat internationaal in hoog aanzien, maar dreigt haar positie te verliezen nu in eigen land de economische ondergrond verschaalt. Er zal een stevige inspanning nodig zijn om een positie in de internationale top te handhaven. In het sterk verstedelijkte Nederland, met haar fijnmazige netwerk aan culturele voorzieningen, is de voedingsbodem hiervoor aanwezig. Het Stimuleringsfonds zet zich in om internationaal een voorbeeldfunctie te vervullen in het intelligent verknopen van de creatieve economie met maatschappelijke vraagstukken en ruimtelijke opgaven. Het samenbrengen van architectuur, vormgeving en e-cultuur biedt perspectief op nieuwe vormen van onderzoek, presentatie en communicatie.

3. Positie binnen de creatieve industrie

Het is geen toeval dat de politieke waardering voor de creatieve industrie samenvalt met een koerswijziging in het cultuurbeleid, waarin de prioriteit ligt bij het bevorderen van cultureel ondernemerschap en het verminderen van subsidieafhankelijkheid. De lancering als economische topsector wekt de verwachting dat de creatieve industrie in de cultuursector een voorbeeldfunctie kan vervullen, vanwege haar vanzelfsprekende relaties met maatschappij en economie.

Tegelijkertijd is de discussie over nut en noodzaak van de 'creatieve industrie' soms verwarrend, omdat het een containerbegrip is. In het internationale circuit circuleren meerdere definities die meestal een breed werkkterrein omvatten, waaronder film, muziekindustrie, architectuur, vormgeving, fotografie, mode, media, podiumkunsten en reclame. Het ministerie van EL&I en het Topteam Creatieve Industrie zijn geneigd deze brede omschrijving te hanteren. Binnen het cultuurbeleid omvat de creatieve industrie vooralsnog het uitgestrekte werkkterrein van architectuur, vormgeving en e-cultuur.

De positionering van de creatieve industrie binnen het topsectorenbeleid biedt de aantrekkelijke

mogelijkheid om veelzijdige connecties aan te gaan met de overige topsectoren.³ Daarmee kan een enorme verbreding van het werkkterrein ontstaan voor de creatieve sector. De Dutch Creative Council heeft de ambitie om zich hiervoor in te zetten; in navolging van ondermeer het Verenigd Koninkrijk.⁴ Het Stimuleringsfonds zal ook de vorming van coalities van ontwerpers, wetenschap, maatschappelijke partners, opdrachtgevers en producenten rond maatschappelijke thema's ondersteunen. De thema's sluiten zowel qua inhoud als methodiek aan bij de agenda van CLICK. Dit is het netwerk dat, onder regie van het Topteam Creatieve Industrie, innovatiecontracten voorbereidt, waarin NWO, TNO, KNAW en bedrijfsleven samenwerken aan (internationaal) innovatief onderzoek.⁵ De stevige positionering van de creatieve industrie in cultuur en economie impliceert een erkenning van het innovatieve vermogen van architectuur, vormgeving en e-cultuur. De ideeën, kennis en producten die ze voortbrengen hebben echter niet alleen een functionele en economische waarde, maar ook een artistieke, intellectuele en gevoelsmatige. Niettemin zijn economische condities van grote invloed op de speelruimte van deze sector en op het vermogen om ontwerpen en ideeën ook te kunnen realiseren. De verbinding met het topsectorenbeleid benadrukt de aanjaagfunctie voor de creatieve economie. Culturele instellingen kunnen echter – evenals wetenschappelijke – alleen bijdragen aan welzijn en welvaart indien ze geworteld zijn en blijven in hun eigen domein van kennis, kunde en competenties.⁶

Het innovatievermogen kan worden bevorderd door het combineren van creativiteit, technologie, ontwerp en wetenschap, cultuur en bedrijfsleven op basis van een gedeelde onderzoeksagenda. Het slechten van de barrières tussen deze verschillende domeinen vergt echter een behoorlijke inspanning. Nu zijn deze werelden qua doelstellingen, randvoorwaarden, onderzoeksmethodiek, financiering en verantwoording nog sterk gescheiden. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zet zich in voor het verbinden van deze domeinen. Hierin werkt het fonds samen met de Dutch Creative Council.

Nederland loopt niet voorop in het stimuleren en benutten van de kracht van de creatieve industrie. Er is een inhaalslag nodig om aansluiting te behouden bij de internationale top. Het beleid ten aanzien van de creatieve industrie is in korte tijd ingeburgerd geraakt. Binnen opleidingen, culturele instellingen en de ontwerp bureaus wordt de positionering van de creatieve industrie, zij het soms nog aarzelend, als een voertuig voor het (inter)nationaal versterken van de verschillende disciplines gezien. Een belangrijk voordeel van de brede ambities is dat de professionalisering en innovatie van de creatieve industrie zich uitstrekt : van opleiding, financiering, onderzoek en praktijk tot implementatie, opdrachtgeverschap en internationalisering.

---

³ Zie voor alle informatie: www.top-sectoren.nl/creatieveindustrie. Ondermeer: Smart and Creative Human Capital. Talent voor de Topsector Creatieve Industrie, december 2011. Innovatiecontract Topsector Creatieve Industrie, januari 2012.

⁴ De Council richt zich op het (inter)nationaal versterken van de waarde van creatie, het bevorderen van samenwerking met de andere topsectoren en op Europees niveau de meerwaarde van de creatieve industrie voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken zichtbaar maken. De leden worden voor twee jaar benoemd en nemen zitting op persoonlijke titel. Zie voor samenstelling en organisatie: <http://www.top-sectoren.nl/creatieveindustrie/nieuws/persbericht-creatieve-sectoren-verenigt-dutch-creative-industries-council>

⁵ CLICK staat voor Creativity, Learning, Innovation, Co-creation en Knowledge. <http://www.top-sectoren.nl/creatieveindustrie/sites/default/files/documents/Samenvatting%20Innovatiecontract%20Topsector%20Creatieve%20Industr%20E2%80%A6.pdf>

⁶ Vergelijk de positie van wetenschap in interdisciplinaire samenwerking. Zie: *Over de grenzen van de wetenschap*. Robbert Dijkgraaf, KNAW, 2011

4. Programma Internationalisering ontwerpsector

Innovatie bevorderen door het verbinden van cultuur, economie en ruimte impliceert een internationale oriëntatie. Het gaat hierbij zowel om de samenwerking en uitwisseling met internationaal vooraanstaande ontwerpers en instellingen als om het versterken van marktposities van jong en bewezen talent in architectuur, vormgeving en e-cultuur.⁷ Het Programma Internationalisering Ontwerpsector (zie bijlage 2) vormt de basis voor een grensoverschrijdende aanpak bij het werken aan maatschappelijke vraagstukken vanuit een cultureel perspectief. Hierbij is het oogmerk vooral het versterken van de internationale marktpositie van de Nederlandse ontwerpsector bij het werken aan grootstedelijke vraagstukken.

Het DutchDFA-programma vormt de experimentele voorloper van het beleid ten aanzien van de creatieve industrie en werd in de periode 2009-2012 ondersteund door de ministeries van OCW, Buitenlandse Zaken en EL&I. Kenmerkend zijn de multidisciplinaire aanpak, de gerichtheid op een viertal focuslanden en de koppeling met binnenlandse samenwerkingsverbanden tussen beroepspraktijk, opleidingen, steden en culturele instellingen.⁸ Doel is om permanente netwerken op te zetten die de markt voor architectuur, vormgeving en mode verruimen. Het DutchDFA-programma volgde een vaste methode: in China, India Turkije en Duitsland is eerst het imago van de Nederlandse ontwerpsector geprofileerd. Op basis daarvan zijn netwerken opgebouwd die leiden tot het vergroten van de markt. Het programma is eind 2012 afgerond.

De ministeries van Buitenlandse Zaken en OCW continueren deze specifieke ondersteuning van de creatieve industrie in het internationaal cultuurbeleid.⁹ Volgens de betrokken ministeries heeft de gebundelde aanpak een meerwaarde in een sector die voor een groot deel bestaat uit zzp'ers. De ministeries stellen hiervoor jaarlijks elke € 1 miljoen beschikbaar in de periode 2013-2016.¹⁰ Voor de besteding hiervan -in maximaal drie nog nader te bepalen landen- ontwikkelt het Stimuleringsfonds een specifiek instrumentarium, gebruikmakend van de expertise en best practices die zijn voortgekomen uit het DutchDFA-programma. Hierbij wordt samengewerkt met Agentschap NL, dat deel uitmaakt van het ministerie van EL&I. Verder continueert het Stimuleringsfonds de samenwerking met de Dutch Creative Council en de Federatie Creatieve Industrie. Een belangrijke aanbeveling is de aandacht te richten op enkele thema's, waarin Nederland daadwerkelijk onderscheidend is. Het programma moet excellent Nederlands aanbod en buitenlandse vraag bij elkaar brengen.

5. Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp 2013-2016

Terwijl het Programma Internationalisering de blik naar buiten richt, zoekt de Actieagenda juist in op actuele ruimtelijke vraagstukken in eigen land.¹¹ Toch is er geen sprake van tegengestelde bewegingen. Al in 2011 bracht het College van Rijksadviseurs het advies uit om het architectuurbeleid te verbreden naar de creatieve industrie en het domein van de economische

---

⁷ Aanbiedingsbrief OCW bij beleidskader d.d. 24 oktober 2011

⁸ Zie www.dutchdfa.com

⁹ Brief over het Internationaal Cultuurbeleid, 24 april, 2012.

¹⁰ Overleg ministeries van OCW, Buitenlandse Zaken, EL&I, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

¹¹ Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp 2013-2016. Werken aan Ontwerpkraft.

ontwikkelingen. En om het, evenals voorheen, te relateren aan concrete opgaven, zoals het Deltaprogramma en de uitbreiding van infrastructuur.^{12 13} In de Structuurvisie, waarin I&M haar ruimtelijk beleid uiteengezet heeft, ligt verder een sterke nadruk op decentralisatie van bevoegdheden, versterking van infrastructurele en civieltechnische werken en het faciliteren van economische ontwikkelingen.¹⁴ Deze nadruk op het werken aan maatschappelijke en ruimtelijke opgaven en de relatie met economie maken eveneens deel uit van het cultuurbeleid voor de creatieve industrie.

Tegelijkertijd blijft de Nederlandse traditie om de culturele kwaliteit van de inrichting van de ruimte te bevorderen overeind. Met de concrete maatregelen in de Actieagenda wil het kabinet 'bijdragen aan een architectuur- en ruimtelijke ontwerpsector die blijvend economisch vitaal, maatschappelijk relevant en cultureel vernieuwend is'. De Agenda, aangevoerd door de ministeries van OCW en I&M, maakt hierbij onderscheid tussen de rol en verantwoordelijkheid van het rijk zelf; en de verantwoordelijkheden die het rijk heeft bij het versterken van ontwerp kwaliteit en opdrachtgeverschap op lokaal en regionaal niveau en bij het verbeteren van de maatschappelijke meerwaarde van het ontwerp.

Binnen het Nederlandse culturele landschap nam het architectuurbeleid twee decennia lang een bijzondere positie in.¹⁵ De consequenties van de combinatie van de herinrichting van het architectuurbeleid en de herziening van het cultuurstelsel zijn ondermeer van invloed op de bedrijfsvoering van de culturele infrastructuur. Het Stimuleringsfonds zal geen structurele ondersteuning meer ontvangen op basis van het architectuurbeleid, maar heeft wel een ambitieuze taak in de uitvoering van de Actieagenda. Het fonds is verantwoordelijk voor de uitvoering van vijf programma's, gericht op respectievelijk: zorg, scholenbouw, stad en regio, stedelijke transformaties en innovatieve vormen van opdrachtgeverschap (zie bijlage 1). In de uitvoering van de programma's benut het Stimuleringsfonds het subsidie-instrumentarium dat is ontwikkeld voor de architectuursector. Dit wordt ondersteund door een flankerend programma dat gericht is op: agenderen/initiëren; subsidiëren; coachen/begeleiden; publiceren/debat; reflectie en evaluatie. Jaarlijks neemt het fonds de planning van de uitvoering van deze programma's en de verantwoording van de resultaten op in respectievelijk haar activiteitenplan en jaarverslag.

6. Architectuur/Vormgeving/E-cultuur

De meeste ontwerpers zijn ondernemers en maken in die zin deel uit van de economie, ook al profileren ze zich bij voorkeur binnen het culturele domein. In grote lijnen vertoont de keten van werkzaamheden binnen de verschillende sectoren overeenkomsten:

autonoom onderzoek/ontwerp – toegepast onderzoek/ontwerp – implementatie/productie – analyse/kritiek/reflectie

---

¹² Architectuur Nu! Ambitiedocument toekomstig Architectuurbeleid. College van Rijksadviseurs, juni 2011.

¹³ De eerste aanzetten hiervoor zijn gegeven in het Delta Atelier en het Atelier Kustkwaliteit. www.atelierkustkwaliteit.nl

¹⁴ www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/14/aanbieding-structuurvisie-infrastructuur-en-ruimte

¹⁵ <http://www.vai.be/nl/onderzoeksresultaten-mapping-architectuurcultuurbeleid>, uitgevoerd door de Hogeschool van Gent. Kloosterman & Stegmeier/UVA/Nicis

Dit proces verloopt niet lineair en niet alle ontwerpers zijn actief in alle fasen van de keten. Ondersteuning vanuit het cultuurbeleid betreft allereerst het onderzoek en ontwerp. Dit onderscheidt zich van het puur wetenschappelijke onderzoek. Typerend zijn: het formuleren van onderzoeksvragen die urgente maatschappelijke opgaven blootleggen, het combineren van denken en doen, maar ook het experimenteren en interveniëren in de dagelijks praktijk. Resultaten kunnen bijvoorbeeld de vorm hebben van objecten, ontwerpen, publicaties, software, maar ook van debatten en performances. In dit veelvormige onderzoek wordt vaak samengewerkt met maatschappelijke partners, kennisinstellingen en potentiële opdrachtgevers c.q. producenten. Bovendien kan een breed publiek zowel deelnemer als afnemer zijn. Het Stimuleringsfonds zet zich in voor de financiering van dit vaak experimentele onderzoek, ondermeer door het draagvlak ervoor te versterken en er, in samenwerking met de onderzoeksteams, meer bekendheid voor te genereren. Een bottleneck is de overgang tussen ontwerpend en experimenteel onderzoek naar productie, implementatie en realisatie. Die kloof is niet eenvoudig te overbruggen. Producenten en opdrachtgevers zijn niet gericht op het aanvragen van cultuursubsidies. Maar ze zijn soms wel geïnteresseerd in deelname of ondersteuning van onderzoek door het aanbieden van kennis of faciliteiten. Daarom is het leggen van connecties tussen onderzoek en implementatie c.q. productie een belangrijk voorwaarde voor een succesvol opererende creatieve industrie. Binnen de verschillende fasen van onderzoek en experimenteren richten de activiteiten zich op meerdere doelgroepen. Collega's en professionals zijn vooral geïnteresseerd in de resultaten van autonoom en experimenteel onderzoek en ontwerp. Toegepast ontwerp vergt deelname van een veel breder palet aan instellingen en organisaties, terwijl de implementatie en productie zich juist weer beperkt tot enkele partijen. Bij het organiseren van (financieel) draagvlak voor een project en bij de evaluatie van de resultaten kan een breder publiek betrokken zijn. In de beoordeling van subsidieaanvragen is een adequate strategie ten aanzien van het betrekken en bereiken van de juiste doelgroepen bij verschillende typen activiteiten een belangrijk beoordelingscriterium.

a. *Architectuur: topsector in crisis*¹⁶

De werkgelegenheid bij de bureaus van architecten, stedenbouwers en landschapsarchitecten is in de afgelopen drie jaar minstens met de helft gekrompen en naar verwachting is het dieptepunt nog niet bereikt. Het is opvallend hoe weinig ruchtbaarheid deze sector geeft aan de dramatische situatie. Maar ook hoe weinig eenduidig het beschikbare onderzoek is naar de ingrijpende terugval in de omvang en aard van de opdrachten. Het besef dringt door dat deze crisis in de ontwerpsector niet alleen een kwantitatieve operatie is, maar dat er ook sprake is van een paradigmawisseling. Uit onderzoek van de BNA blijkt dat ontwerpbureaus zich echter nog nauwelijks oriënteren op het opzetten van een nieuw type beroepspraktijk.¹⁷ Vooralsnog gaat alle energie en aandacht naar het

---

¹⁶ Het werkkterrein omvat de disciplines architectuur, stedenbouw, landschapsarchitectuur, interieurarchitectuur, evenals kritiek en reflectie binnen deze disciplines.

¹⁷ Resultaten 4^e onderzoek economische crisis in de architectenbranche (peiling september 2010). BNA: gemiddeld aantal fte 5,2; /sept 2010). Maatregelen die de ontwerpbureaus nemen variëren van het actief verkennen van de markt in binnen- en buitenland, ontslag van medewerkers, onder de prijs werken en samenwerking aangaan met andere (ontwerp)bureaus. Vooralsnog gebeurt het nog nauwelijks dat men zich aanbiedt als partner bij het oplossen van complexe problemen in andere sectoren, vanwege expertise van en ervaring met 'design driven solutions' of met informatiemanagement en procesbegeleiding. In het beleidsplan 2010-2012 heeft de BNA haar strategie uiteengezet. http://www.bna.nl/fileadmin/user_upload/Over_BNA/focus-2010-2012.pdf

overeind houden van de praktijk. En om de potentiële betekenis voor cultuur en maatschappij te versterken blijft ondersteuning vanuit het cultuurbeleid van essentieel belang.¹⁸

In de hele sector verdwijnt de overheid als opdrachtgever uit beeld. Er zal de komende jaren weinig worden geïnvesteerd in woningbouw, natuurontwikkeling, voorzieningen en publieke ruimte. De stedenbouwkundige diensten bij gemeenten worden nog verder ontmanteld. Alleen enkele grootschalige infrastructurele projecten lijken volgens plan te worden uitgevoerd, inclusief de transformatie van een aantal stationsgebieden. Binnen deze complexe economische condities blijft het Stimuleringsfonds zich inspanssen voor het versterken van het cultureel opdrachtgeverschap en van de keten tussen onderzoek/ontwerp en productie. Het leggen van verbindingen tussen de economische topsectoren maakt daar deel van uit.

Verdere internationalisering is een van de mogelijkheden om het werkkterrein te verbreden. Tot voor kort wisten Nederlandse bureaus internationaal jong talent aan te trekken. Deze kennismigranten versterkten het internationale netwerk. Juist deze internationaal samengestelde bureaus slagen er in om ondermeer in Azië prestigieuze opdrachten binnen te halen. Maar er is nog (te) weinig vakmatige uitwisseling tussen deze bureaus en de rest van de vakgemeenschap.

Het Stimuleringsfonds heeft in de afgelopen jaren met het bevorderen van ontwerpend onderzoek een bijdrage geleverd aan het professionaliseren van ontwerppraktijken en het ontsluiten van nieuwe werkkterreinen. Dit vergt van ontwerp bureaus wel een langetermijnstrategie.¹⁹ Uit klanttevredenheidonderzoek komt de wens naar voren dat het Stimuleringsfonds zijn activiteiten op dit vlak verder uitbreidt.²⁰ Een belangrijk aandachtspunt hierbij is het versterken van een duurzame kennisinfrastructuur voor het delen van onderzoeksresultaten, het professionaliseren van onderzoeksmethoden, het verbeteren van de internationale kennisuitwisseling en het versterken van het cultureel opdrachtgeverschap.

b. *Vormgeving 'all inclusive'*

Kenmerkend voor vormgeving is het veelzijdige karakter. De sector is onder te verdelen in drie werkkterreinen, respectievelijk gericht op productontwerp, communicatie en ruimtelijk ontwerp.²¹

Recent onderzoek naar de economische meerwaarde en de effectiviteit van vormgeving schetst een vrij optimistisch beeld.²² Internationaal staat de Nederlandse vormgeving, evenals de architectuur, hoog aangeschreven. De Amsterdamse stadsregio zou thuis horen in de top vijf van creatiefste

---

¹⁸ (Het budget dat de rijksoverheid jaarlijks beschikbaar stelt voor het architectuurbeleid bedraagt nog geen promille van de jaarlijkse miljardeninvesteringen in de bouw. Maar die kleine investering maakt wel het verschil in het realiseren van de hoogwaardige kwaliteit van de Nederlandse ruimtelijke inrichting en het goede imago dat Nederland internationaal (nog) heeft op dit terrein.

¹⁹ http://architectuurfonds.nl/content/cnt/i_107/Verslag_Evaluatie_Onderzoeksdag_2010.pdf

²⁰ Uit evaluaties door Vinken & Van Kampen komt het Stimuleringsfonds naar voren als een transparante en goed benaderbare organisatie met strenge adviescommissies. Tijdens alle evaluaties komt naar voren dat men graag zou zien dat het SFA haar stimulerende rol verder versterkt, ondermeer door het organiseren van activiteiten gericht op het delen van kennis en ervaring en op het begeleiden van onderzoeksteams.

²¹ Vormgeving verder op de kaart. De positie en het economisch belang van de creatieve industrie en vormgeving in Nederland. Onderzoek uitgevoerd door TNO in opdracht van Premisela.org 2011.

²² Bron TNO rapport. Het economisch belang ligt tussen de 9.8 en 16.9 miljard euro. Vormgeving en creatieve industrie zijn in het rapport niet helder gedefinieerd, waardoor de cijfers lastig zijn te interpreteren.

steden ter wereld. De BNO heeft onderzoek laten doen naar de effectiviteit van 'design'.²³ Een belangrijke conclusie in beide onderzoeken is dat vormgeving het innovatievermogen van bedrijven versterkt. Vormgevers en ontwerpers dragen bij aan het vinden van efficiënte of integrale oplossingen, aan een goede ambiance en aan het ontwikkelen van een passend imago.

Toch heeft de vormgeving door een gebrek aan slagkracht, moeite om haar bestaansrecht te profileren. Desondanks is de sector die grotendeels bestaat uit zzp'ers, in het afgelopen decennium jaarlijks gegroeid met gemiddeld zo'n 4.3 procent, meer dan de Nederlandse economie in haar totaal. De groei is voornamelijk te danken aan de communicatiesector. Productvormgeving en ruimtelijke vormgeving namen juist in omvang af.

Met ingang van 2012 maakt vormgeving deel uit van het Stimuleringsfonds.²⁴ Om de subsidiebehoeften van de verschillende subdisciplines te peilen is een reeks expertmeetings georganiseerd.²⁵ Ondanks grote verschillen in de werkwijze en de producten van de subdisciplines, zijn er duidelijke wensen naar voren gekomen. Over bijna de gehele linie bestaat de behoefte om niet alleen talentontwikkeling, maar ook het (cultureel) ondernemerschap te bevorderen. De aandacht in de opleidingen en de media is vooral gericht op excellent ontwerp. Essentieel is nu het professionaliseren van de productontwikkeling: van ontwerp tot realisatie. Onderdeel hiervan is het bevorderen van het werken in teamverband, omdat innovatie en productontwikkeling een veelzijdige expertise vereisen.

In het brede veld van de vormgeving ontbreekt een gedegen infrastructuur ter ondersteuning van de vele zzp'ers. Hierdoor zijn er lacunes in de uitwisseling van kennis en in het gezamenlijk benutten van werkplaatsen, studio's en ateliers. Bovendien ontbreken voldoende platforms voor de professionele presentatie van producten en de ontmoeting met producenten. Ook ontbreekt voldoende aandacht voor verdieping van de disciplines door kritische reflectie en analyse. Om professionalisering te bevorderen is het wenselijk om innovatie van de beroepspraktijken op te nemen in het subsidie-instrumentarium.²⁶

Een deel van de vormgeving houdt zich bezig met esthetische, inhoudelijke en technologische innovatie. De aansluiting tussen ontwerp, technologie en productie kan hier worden verbeterd door 'matching grants', die het voor producenten aantrekkelijk maakt om ontwerpers te laten participeren in onderzoeksactiviteiten. Ook culturele instellingen experimenteren sporadisch met het koppelen van ontwerpers aan producenten.²⁷

Er zijn echter ook vormgevers die zich meer op maatschappelijke opgaven richten. Dit zal het

---

²³ Effectiviteit van Design. Onderzoeksrapport van de Rotterdams School of Management van de Erasmus Universiteit Rotterdam i.s.m. de Faculteit Industrieel Ontwerpen van de TUD. Dit onderzoek omvat: industrieel en grafisch ontwerp, architectuur en kunst, maar sluit bijvoorbeeld mode en fotografie uit.

²⁴ Bij de reorganisatie van de fondsen zijn de onderdelen Vormgeving van de Mondriaan Stichting en Bouwkunst en Vormgeving van het FondsBKVB overgeheveld naar het Stimuleringsfonds. De Mondriaan Stichting en het FondsBKVB zijn gefuseerd tot één fonds voor de Beeldende Kunst; het Mondriaan Fonds.

²⁵ De expertmeetings betroffen: mode en sieraden, product- en ruimtelijk ontwerp, grafisch ontwerp en animatie, illustratie en strips, games en videoclips.

²⁶ Zowel de productie als de distributie van producten verandert onder invloed van technologische ontwikkelingen. Digitale printers maken oplage in kleine oplages over de hele wereld mogelijk en via internet kan elke zzp'er zijn/haar eigen verkoop organiseren.

²⁷ Kansen op de Duitse markt. Het Vitra Museum in Basel heeft onlangs een project opgezet om samenwerking tussen Nederlandse ontwerpers en lokale producenten te stimuleren. De resultaten zijn in het Vitra Museum geëxposeerd.

Stimuleringsfonds ondersteunen door via een Open Oproep actuele opgaven te agenderen, zo mogelijk binnen een breder maatschappelijk programma.

c. E-cultuur en nieuwe media

Voor het eerst krijgt de dynamische e-cultuur een thuisbasis bij een van de cultuurfondsen. De impact van deze sector op de productie en consumptie valt nauwelijks te overschatten. De culturele instellingen, die zich op dit werkkterrein begeven, hanteren een zeer grote variatie aan werkvormen. De grote behoefte aan vrijelijk experimenteren staat afbakening in de weg. Vanwege het specialistische karakter dreigt tegelijkertijd het gevaar van een naar binnen gekeerde praktijk.²⁸ Productie, distributie en afname speelden zich tot voorkort vooral af binnen de grenzen van de eigen (cultuur)sector.²⁹

Het begrippenkader dat wordt gebruikt voor het omschrijven van e-cultuur is vrij abstract. In een gedegen advies van de Raad van Cultuur ligt sterk de nadruk op het belang van onderzoek naar de gevolgen en betekenis van digitalisering voor de samenleving. Daarvoor zijn drie vormen van onderzoek wenselijk:

- vormonderzoek, gericht op experimenten met nieuwe technologie
- contextonderzoek, gericht op de toepassing van nieuwe technologie
- transformatieonderzoek, gericht op implementatie

De Raad hecht veel belang aan verschillende vormen van samenwerking met wetenschap, onderwijs, zorg, overheden en culturele instellingen en wijst ook op de aanjaagfunctie die de nieuwe media hebben bij economische innovatie.³⁰

Terwijl het advies van de Raad zich vooral richt op het duiden van de betekenis van e-cultuur en nieuwe media, heeft Virtueel Platform in samenwerking met de labs meer een werkkterrein omschreven, met de nadruk op de koppeling tussen cultuur en ICT, naast de sociale impact en de centrale positie in de creatieve industrie.³¹ Verder zijn het veld, de producten en diensten in beeld gebracht. Deze sectoranalyse telt ruim 1400 organisaties, zelfstandigen en bedrijven, met een gezamenlijke bruto jaaromzet van € 400 miljoen.³² Tot de sector behoren makers, technici, curatoren, ondernemers, managers, distributeurs, kunstenaarspraktijken, labs, opleidingen, culturele organisaties en vele zzp'ers. Er zijn 25 opleidingen bij betrokken. De game-industrie neemt een aparte positie in. Er is onderscheid gemaakt in serious/applied games, educatieve games en entertainment.

Ook binnen de e-cultuur is het ontwikkelen van een duurzame kennisinfrastructuur een wens, evenals het verbeteren van de contacten tussen makers en afnemers. De activiteiten, werkvormen, producten, communicatie en wijze van presentatie aan een breed publiek zijn binnen deze sector zeer divers. Het experimentele, onderzoekende karakter van de e-cultuur kan bijdragen aan de

---

²⁸ Netwerken van betekenis. Netwerken in digitale cultuur en media, Raad voor Cultuur, 2010

²⁹ www.virteelplatform.nl/sectoranalyse p.14

³⁰ De Raad verwijst hierbij naar een rapport van de Europese Working Group on Cultural and Creative Industry, waarin sprake is van 'chains of inspiration' en 'culture based creativity'. *Preliminary report: Culture, society, creativity, business, inspiration, meaning*. Brussel, 2009. http://ec.europa/culture/our-policy-development/doc/eu_omc_prelim_report12NOV.pdf

³¹ Log-Frame e-cultuurinstellingen, Virtueel Platform 2011.

³² *Sectoranalyse e-cultuur*. www.virteelplatform.nl/sectoranalyse

innovatie van en communicatie over architectuur en vormgeving.

De grote e-cultuurinstellingen hebben, met uitzondering van WORM, een meerjarige subsidie ontvangen van het Stimuleringsfonds.³³ Voor de ondersteuning van projecten kunnen alle e-cultuurinstellingen overigens ook bij andere cultuurfondsen aanvragen indienen. Dit betreft projecten waarin er sprake is van toepassing van nieuwe media binnen een van de werkerreinen die belegd zijn bij de andere cultuurfondsen en de factor e-cultuur niet 'stand alone' is.³⁴ De verrijkende invloed en verbeeldingskracht van digitale technieken zijn binnen het cultuurbeleid ruimhartig onderkend. Om het grensverkeer tussen de e-cultuurinstellingen en de cultuurfondsen te regelen zet het Stimuleringsfonds zich voor een verdere afstemming en samenwerking.

7. Instrumentarium: versterken van ketens

Het samenbrengen van drie disciplines binnen één fonds speelt in op de toename aan samenwerkingsverbanden, die met name bij jonge bureaus heel gebruikelijk zijn. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om banden met opdrachtgevers en producenten te versterken. Daarvoor zijn nieuwe subsidie-instrumenten nodig, maar niet voldoende. Het gaat ook om het ontwikkelen van een open klimaat, het presenteren en uitwisselen van voorbeeldige projecten en het betrekken van een breed publiek bij de resultaten.

Verreweg het grootste deel van de beroepsbeoefenaren binnen de disciplines architectuur, vormgeving en e-cultuur is werkzaam binnen bureaus; in loondienst of als zzp'er. Ontwerpers en makers zijn zelf ondernemers, maar in de ontwerpopleidingen is het combineren van een creatieve beroepspraktijk met ondernemerschap nog onderbelicht.³⁵ Nu het aantal opdrachten bij een groot deel van de ontwerppraktijken sterk terugvalt, vraagt de aansluiting tussen de verschillende typen onderwijs en onderzoek met de beroepspraktijk speciale aandacht.

De doelstellingen uit het beleidskader komen overeen met de behoeften van de verschillende disciplines.

- a. stimuleren van innovatie en kennisverdieping
- b. bevorderen van talentontwikkeling en ondernemerschap
- c. bevorderen van goed opdrachtgeverschap
- d. versterken van internationale positie ontwerpsector
- e. bevorderen van publieke belangstelling
- f. bevorderen van crosssectorale samenwerking

Het beleidskader regisseert de inrichting van het subsidie-instrumentarium. De basis wordt gevormd door een Algemeen Subsidiereglement. Hierop zijn zeven deelregelingen gebaseerd.

---

³³ Dit betreft: V2, Steim, De Waag, Mediamatic en Submarine.

³⁴ Dit betreft: beeldende kunst, erfgoed, podiumkunsten, literatuur, film, cultuurparticipatie)

³⁵ Het Topteam Creatieve Industrie constateert dat er geen kwantitatief maar een kwalitatief tekort is. De Human Capital agenda richt zich ondermeer op het verbeteren van de kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Trefwoorden: vakinhoudelijke kennis, ondernemerschap, interdisciplinair, integraal, internationaal. Bovendien is een langdurige samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen wenselijk. <http://www.top-sectoren.nl/humancapital>

Basisregelingen (minimaal vier subsidierondes per jaar):

- Deelregeling Architectuur, Stedenbouw, Landschapsarchitectuur en Interieurarchitectuur
- Deelregeling e-Cultuur
- Deelregeling Vormgeving

Interdisciplinaire regelingen:

- Deelregeling Talentontwikkeling Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur (jaarlijkse tender)
- Deelregeling Activiteitenprogramma's Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur (max. twee rondes per jaar)
- Deelregeling Meerjarige Programma's Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur (één ronde per twee jaar)
- Deelregeling Programma Internationalisering Ontwerpsector³⁶

Om fragmentatie van de budgetten te voorkomen zijn de basissubsidieregelingen per discipline georganiseerd. Dit doet recht aan het verdiepen en ontwikkelen van de afzonderlijke specialismen. De drie deelregelingen die het hele werkkterrein van het Stimuleringsfonds beslaan, hebben een veel lagere frequentie.

In het jaarlijkse activiteitenplan zijn maatregelen opgenomen om de werking van de subsidieregelingen te verfijnen. Dit kan door het oormerken van gelden voor bepaalde doeleinden, het stellen van prioriteiten binnen bepaalde regelingen en het uitschrijven van Open Oproepen die projecten initiëren gericht op het oplossen van specifieke maatschappelijke vraagstukken.

a. stimuleren van innovatie en kennisverdieping

Onderzoek binnen onverwachte coalities van ontwerp, kunst, techniek en wetenschap is een belangrijke voedingsbodem voor innovatie. Om dit te stimuleren is de samenwerking tussen verschillende disciplines en sectoren wenselijk. Evaluaties van bestaande samenwerkingsverbanden, ondersteund door meerdere fondsen, bevestigen het effect van dergelijke grensverleggende projecten. De huidige samenwerkingsprojecten met het Mediafonds en Letterenfonds worden vernieuwd, ondermeer door het betrekken van andere relevante partners. Doel is het verbeteren van de inhoudelijke kwaliteit en het bevorderen van een brede spreiding van de resultaten.³⁷

Het Stimuleringsfonds heeft in de afgelopen jaren een samenhangend geheel aan activiteiten ontwikkeld om ontwerp onderzoek te koppelen aan maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. In het nieuwe subsidie-instrumentarium wordt deze werkwijze aangescherpt en uitgebreid. Nog meer aandacht zal gaan naar het samenbrengen van creativiteit, technologische innovatie, wetenschap en producenten/opdrachtgevers. Het instrumentarium omvat:

---

³⁶ De deelregeling Internationalisering Ontwerpsector is in voorbereiding.

³⁷ Het betreft de samenwerkingsprojecten: Game Fonds en TAX-videoclipfonds i.s.m. het Mediafonds; Evaluatie Gamefonds, juni 2012; Evaluatie TAX-videoclipfonds juli 2012; en het project Poëzie op het Scherm i.s.m. Letterenfonds en Stedelijk Museum; Presentatie Poëzie op het Scherm, mei 2012

- het agenderen van opgaven door middel van een Open Oproep
- startsubsidies voor het opzetten van een consistent onderzoeksplan en het betrekken van andere partijen en disciplines
- het coachen van ontwerp- en onderzoeksteams , waarmee een reguliere subsidie binnen een basisregeling kan worden aangevraagd
- bevorderen internationale uitwisseling
- kennisdeling, ondermeer in expertmeetings
- het doelgericht publiek maken van onderzoeksresultaten
- het organiseren van publiek debat over onderzoeksresultaten

Dit instrumentarium zal worden ingezet ter stimulering van innovatie binnen het hele werkkterrein van het Stimuleringsfonds. In de flankerende activiteiten zullen met name de productontwikkeling c.q. de verspreiding, opschaling en implementatie extra aandacht krijgen.³⁸

Bij het ontwikkelen van effectieve communicatiestrategieën is het van belang om de bestaande kennisinfrastructuur te versterken en gedeeltelijk opnieuw uit te vinden. Digitale communicatie en archivering nemen de functies over van vaktijdschriften en boeken. Hiermee ontstaat een enorm reservoir van onmiddellijk toegankelijke kennis. Niettemin is er ook sprake van een sterke fragmentatie van kennis en het ontbreken van voldoende gelegenheden voor het delen van kennis en ervaring. Bovendien is er in de meeste media nauwelijks tijd voor analyse en reflectie. Hier ligt een taak voor alle culturele instellingen, inclusief de fondsen.

b. bevorderen van talentontwikkeling en ondernemerschap

Is talent (nog) wel een individuele kwaliteit? Of is het succesvol produceren in alle subdisciplines vooral een product van teamwork? De actualiteit van deze discussie toont aan dat in bijna alle werkkterreinen van het Stimuleringsfonds samenwerking in steeds wisselende teams en netwerken noodzakelijk is om in de praktijk effect te kunnen sorteren.

Niettemin blijft individuele talentontwikkeling een van de doelstellingen van het Stimuleringsfonds. Jaarlijks zal één subsidieronde volledig zijn gericht op het verstrekken van beurzen aan de meest talentvolle jonge ontwerpers. De jaarlijkse ronde is beperkt tot ontwerpers/vormgevers die maximaal vier jaar geleden zijn afgestudeerd.

Deze beperking tot één ronde per jaar heeft een aantal voordelen:

- beoordeling is objectiever: vergelijking is mogelijk binnen de hele ‘populatie’
- beoordeling is deskundiger: bij eenmalige rondes kunnen in de adviescommissie alle subdisciplines voldoende zijn vertegenwoordigd voor een evenwichtige beoordeling
- publicitair effect: door jaarlijks ‘the best of ...’ te selecteren is het mogelijk het hele traject publicitair te ondersteunen via alle beschikbare media; van het bekend maken van de selectie t/m het tentoonstellen, dan wel op andere wijze in de publiciteit brengen van de resultaten

Bovendien krijgen de geselecteerden de mogelijkheid om een aantal vouchers in te zetten, waarmee ze expertise kunnen inhuren op het gebied van ondernemerschap. Deze kan worden benut voor het schrijven van een businesscase, het maken van een ondernemingsplan, het opzetten van een eigen praktijk, et cetera. Hiermee zijn talentontwikkeling en ondernemerschap direct aan elkaar gekoppeld.

---

³⁸ Deze wens komt nadrukkelijk naar voren uit de expertmeetings die het Stimuleringsfonds heeft georganiseerd met de verschillende subdisciplines vormgeving in mei/juni 2012

De vouchers bieden ook de mogelijkheid van productontwikkeling in bestaande studio's, labs, ateliers, en werkplaatsen waarbij gebruik kan worden gemaakt van expertise van (ervaren) collega's.

Talentontwikkeling en ondernemerschap maken verder deel uit van de per discipline geordende basisregelingen. In deze context komt het innoveren van de beroepspraktijk zelf, bijvoorbeeld door het combineren van technologie, creativiteit en ondernemerschap, ook in aanmerking voor ondersteuning. Verder is het mogelijk om aanvullend op, of als onderdeel van een cultureel project financiële ondersteuning aan te vragen voor het bevorderen van ondernemerschap, bijvoorbeeld door coaching.

Binnen deze doelstelling passen eveneens projecten en activiteiten die de aansluiting tussen de verschillende typen onderwijs en beroepspraktijk verbeteren, of gericht zijn op het delen van kennis en ervaring, bijvoorbeeld bij het verkennen van nieuwe markten.³⁹ Onder deze noemer valt tevens de Prix de Rome, die in samenwerking met de Rijksakademie en het Mondriaan Fonds zal worden gecontinueerd.

In het beleidskader zijn het bevorderen van talentontwikkeling en ondernemerschap aan elkaar gekoppeld. In de praktijk zal dit niet altijd het geval zijn. Het bevorderen van cultureel ondernemerschap is een beoordelingscriterium in de meeste Deelregelingen. Voorgaande jaren lag de gemiddelde cofinanciering van gesubsidieerde projecten bij het Stimuleringsfonds op ruim zeventig procent. Met de uitbreiding van de werkterreinen en een sterke impact van de economische crisis zal dit hoge percentage stevig dalen. Daarom is het professionaliseren van het ondernemerschap een specifiek aandachtspunt. Er ontstaan momenteel tal van initiatieven om hierin te voorzien. Voorbeelden zijn: matching, crowdfunding, revolving fund, microkredieten of vouchers te besteden aan 'inkoop' van expertise. Toepassing vereist een nauwkeurige omschrijving van de projectvormen waarbij deze manieren van cofinanciering effectief zijn.

c. bevorderen van goed opdrachtgeverschap

Op korte termijn kan de samenwerking tussen partijen in de keten worden verbeterd door het organiseren van gemeenschappelijke werkruimtes, ateliers en labs; het organiseren van prijsvragen en het verlenen van experimentele opdrachten. Voor het overbruggen van de lacunes in de keten tussen ontwerp en productie kunnen ook bemiddelaars en curatoren subsidie ontvangen. Ook zal het Stimuleringsfonds opdrachtgevers en producenten benaderen voor het actief betrekken van ontwerpers en makers bij het ontwikkelen van oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken en productontwikkeling.

d. versterken van internationale positie ontwerpsector

In het subsidie-instrumentarium vervaagt het onderscheid tussen nationaal en internationaal. Via digitale media is ten allen tijde en overal een overvloed aan informatie beschikbaar. De dagelijkse ontwerppraktijk, hoe klein ook, is onderdeel van internationale netwerken. Een internationale oriëntatie is daarom een beoordelingscriterium binnen alle subsidievormen, inclusief de meerjarige programma's van de Basisregelingen.

---

³⁹ Binnen het kunstvakonderwijs ontstaat meer aandacht voor aansluiting tussen onderwijs en beroepspraktijk en het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid. Het reduceren van de instroom en het ondersteunen van talentontwikkeling staat centraal in het sectorplan voor het HBO-kunstonderwijs: *Minder kunstenaars, meer toptalent*.

De traditionele podia, in de vorm van beurzen, biënnales, festivals, shows en symposia, blijven van belang voor het promoten van alle producten uit de creatieve industrie. De middelen ter ondersteuning van deelname aan internationale presentaties komen uit de reguliere budgetten. Daarnaast hebben de ministeries van OCW en Buitenlandse Zaken een jaarlijks budget van twee miljoen euro beschikbaar gesteld voor het Programma Internationalisering Ontwerpsector, dat met name gericht is op marktverruiming binnen een aantal focuslanden.⁴⁰

e. bevorderen van publieke belangstelling

Met het samenvoegen van architectuur, vormgeving en e-cultuur ontstaan zowel qua inhoud als vorm nieuwe mogelijkheden voor publieksactiviteiten. Specifieke activiteiten gericht op een heel klein publiek kunnen samengaan met de verspreiding van resultaten onder een heel breed en divers publiek. De culturele instellingen die een meerjarige programmasubsidie ontvangen, hebben hierbij een belangrijke taak, zowel nationaal als internationaal. Zij fungeren ondermeer als podium en platform.⁴¹ Aanvullend hierop bevindt zich binnen de verschillende disciplines een lokale en/of regionale infrastructuur, bestaande uit ondermeer het netwerk van architectuurcentra, vele labs, en enkele instellingen voor specifieke evenementen, zoals Capital D, Architectuur Filmfestival Rotterdam en de Rotterdam Design Prijs.⁴² Daarnaast nemen enkele musea vormgeving, architectuur en e-cultuur incidenteel in hun programma op.

Het landelijke en regionale bereik verschillen per discipline, evenals de aard van de activiteiten. De provincies Limburg, Zeeland, Friesland, Groningen en Drenthe zijn het slechtst bedeed, met uitzondering van de steden Groningen en Maastricht. Binnen de vormgeving missen voldoende podia die presentaties, debatten en symposia combineren met analyse en reflectie. Binnen de e-cultuur zijn daarentegen bijna honderd labs actief. De vele medialabs, fablabs en hackerspaces zijn ontstaan als platform voor professionals, maar treden steeds meer naar buiten.⁴³ Het netwerk van architectuurcentra heeft in de afgelopen jaren een goede reputatie opgebouwd met een breed scala aan professioneel georganiseerde activiteiten.

In de wetenschap is momenteel een discussie gaande over de noodzaak van het delen van onderzoeksresultaten, die met steun van publieke middelen tot stand zijn gekomen. De cultuursector heeft eenzelfde verplichting aan vakgenoten en samenleving. Bij de activiteiten gericht op research&development is het bekendmaken en delen van de resultaten dan ook een voorwaarde. Aangezien de meeste onderzoeken gericht zijn op het creëren van maatschappelijke en/of economische meerwaarde, zullen de teams zich vanaf het begin moeten realiseren hoe ze de resultaten bekendmaken.

Tijdschriften vervullen nog steeds een functie in het bereiken van een breed publiek. Deze zijn echter

---

⁴⁰ Bij het opzetten van het programma worden de kennis en ervaring die opgedaan zijn binnen het vierjarige DutchDFA programma benut. Dit programma eindigt eind 2012.

⁴¹ De adviescommissie van de Deelregeling Meerjarige Programma's Architectuur, Vormgeving, E-cultuur heeft geadviseerd de aanvragen van de volgende instellingen (gedeeltelijk) te honoreren: Archiprix, Architectuur Lokaal, De Waag, Droog Design, IABR, Mediamatic, Submarine, Steim, V2.

⁴² Enkele van deze instellingen hebben een aanvraag ingediend voor de Deelregeling Meerjarige Programma's; in alle gevallen is de aanvraag afgewezen omdat het programma niet op (inter)nationaal niveau onderscheidend is en/of omdat er geen sprake is van een samenhangend programma, bijvoorbeeld omdat de activiteiten gericht zijn op één evenement.

⁴³ Virtueel Platform heeft recentelijk onderzoek gedaan naar de labs; de resultaten zijn gepubliceerd in: Nederland Labland. www.virtueelplatform.nl

niet meer subsidiabel. Wel ontstaan er alternatieven, zoals e-books, specials bij andere tijdschriften, jaarboeken, festivalkranten, et cetera. Nieuwe media worden steeds beter benut. YouTube en sociale media winnen aan betekenis. Al deze projectvormen, gericht op het bereiken van een breed publiek, vallen in beginsel binnen het werkterrein van het fonds.

f. *bevorderen van crosssectorale samenwerking*

Het stimuleren van samenwerking tussen creatieve sectoren, wetenschap, technologie en opdrachtgevers/producenten is een belangrijke doelstelling voor het nieuwe Stimuleringsfonds. Daarom zal het smeden van coalities ten behoeve van innovatie, implementatie/productie en publieksactiviteiten een beoordelingscriterium zijn binnen alle subsidieregelingen. Bij de reorganisatie van de fondsen, die in de afgelopen jaren z'n beslag heeft gekregen, zijn de werkterreinen redelijk goed afgebakend. Niettemin is de praktijk dynamisch. Daarom blijft het de verantwoordelijkheid van de fondsen om zich in te spannen voor sectoroverschrijdende projecten. Temeer wanneer deze aanzetten tot innovatieve oplossingen en culturele experimenten, of juist belangrijke niches in de werkterreinen vullen.

Daarnaast biedt de regeling voor activiteitenprogramma's de mogelijkheid om een reeks samenhangende activiteiten uit te voeren. Ook hierbij kunnen meerdere (internationale) partners zijn betrokken. Deze activiteitenprogramma's zijn minder omvangrijk en hoeven ook aan minder zware eisen te voldoen dan de programma's die zijn gehonoreerd in de Deelregeling Meerjarige Programma's Architectuur, Vormgeving en E-cultuur. De programma's worden ter beoordeling voorgelegd aan een multidisciplinair samengestelde commissie.

8. Beoordeling en verantwoording van de bedrijfsvoering

De huidige systematiek van prestatieafspraken is niet optimaal, omdat ze te weinig inzicht geeft in de inhoudelijke prestaties van de fondsen en in de maatschappelijke en economische meerwaarde van gehonoreerde projecten. De prestatieafspraken bieden een schijnbare objectiviteit en dragen vooral bij aan bureaucratiesing.⁴⁴ In het nieuwe systeem zal een duidelijk onderscheid zijn aangebracht tussen kwantificeerbare eenheden en kwalitatieve evaluaties. Het monitoren van de kwantificeerbare prestatieafspraken maakt deel uit van de dagelijkse bedrijfsvoering. De resultaten worden jaarlijks ter controle voorgelegd aan een accountant.

Deze kwantitatieve gegevens worden aangevuld met een heldere systematiek van inhoudelijke evaluaties. Jaarlijks evalueren de verschillende adviescommissies aan de hand van specifieke vragen en op basis van kwantitatieve analyses het effect van bepaalde subsidieregelingen, de werkwijze en samenstelling van de commissies en de werkwijze van het fondsbureau. Deze interne evaluaties worden aangevuld met publieke bijeenkomsten, waarin de resultaten van gesubsidieerde projecten worden gepresenteerd en deel uitmaken van een publiek vakdebat. Van beide typen bijeenkomsten worden uitvoerige verslagen gemaakt. De voorbereidende kwantitatieve analyses, de opzet van de publieke bijeenkomsten en de verslaglegging van de gevoerde debatten worden gearchiveerd. Dit archief vormt input voor de zelfevaluatie en de visitatie. Deze systematiek van verantwoording draagt bij aan de professionalisering van de werkterreinen van het Stimuleringsfonds en aan het lerend vermogen van de fondsorganisatie.

---

⁴⁴ *Niet tellen maar wegen. Over de zin en onzin van prestatieafspraken in de culturele sector.* Claartje Bunnik en Edwin van Huis, Boekman studies, Amsterdam 2011

9. Organisatie

Met ingang van 2013 is de organisatie van het Stimuleringsfonds ingrijpend gewijzigd. Het beleidskader vormt de basis voor deze reorganisatie. Het fonds heeft in 2012 de overgang gemaakt van het bestuursmodel naar een Raad van Toezicht. Verder zijn, ter voorbereiding van een breed ontwerperfonds, met ingang van 2012 alle subsidieregelingen op het gebied van vormgeving overgenomen van Mondriaan Fonds. Het beleidskader 2013-2016 omvat een reeks nauwkeurig omschreven doelstellingen die het hele werkterrein van het Stimuleringsfonds beslaan. Om deze doelstellingen te kunnen bereiken is een volledig nieuw subsidie-instrumentarium ontwikkeld. Deze ingrijpende wijzigingen noopten tot het vernieuwen van de structuur van de organisatie, inclusief alle functieomschrijvingen. In de nieuwe structuur legt een eenhoofdig bestuur verantwoording af aan de Raad van Toezicht, die in de overgangperiode bestaat uit zeven personen. De RvT zal op basis van een vastgesteld schema teruggebracht worden naar vijf leden. De bestuurder wordt bijgestaan door een tweehoofdig managementteam, dat gezamenlijk zowel de dagelijkse inhoudelijke als zakelijke leiding heeft. Daaronder vallen alle (adjunct-)secretarissen en de ondersteunende functies. De afdeling Communicatie neemt een bijzondere positie in bij de systematische verantwoording en het publiek maken van alle gesubsidieerde projecten. Bovendien vervult Communicatie een centrale rol in de uitvoering van specifieke programma's die voortkomen uit het architectuurbeleid en uit het Programma Internationalisering Ontwerpsector. Het Hoofd Communicatie legt verantwoording af aan het bestuur. In totaal omvat de organisatie 18 fte omvatten.

10. Meerjarenbegroting 2013-2016

	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting Totaal
BATEN					
<i>Directe opbrengsten</i>					
Lager vastgestelde subsidies	-	-	-	-	-
Ingetrokken subsidies	-	-	-	-	-
Correcties verplichtingen voorgaande jaren					
Totale opbrengsten	-	-	-	-	-
Subsidie OCW	17.399.000	11.646.000	17.014.000	11.608.000	57.667.000
Overige subsidies/bijdragen	950.000	950.000	950.000	950.000	3.800.000
Totale Subsidies/Bijdragen	18.349.000	12.596.000	17.964.000	12.558.000	61.467.000
TOTALE BATEN	18.349.000	12.596.000	17.964.000	12.558.000	61.467.000
LASTEN					
Beheerslasten personeel	1.070.000	930.500	954.000	951.500	3.906.000
Beheerslasten materieel	710.150	604.340	579.560	579.150	2.473.200
Totale Beheerslasten	1.780.150	1.534.840	1.533.560	1.530.650	6.379.200
Verleende subsidies	15.130.850	9.648.915	14.991.920	9.552.700	49.324.385
Overige activiteitenlasten (flank.beleid en ov act lst)	1.438.000	1.412.245	1.438.520	1.474.650	5.763.415
Totale Activiteitenlasten	16.568.850	11.061.160	16.430.440	11.027.350	55.087.800
TOTALE LASTEN	18.349.000	12.596.000	17.964.000	12.558.000	61.467.000
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-	-	-	-	-
Saldo rentebaten/-lasten	-	-	-	-	-
Saldo bijzondere baten/lasten					
EXPLOITATIERESULTAAT	-	-	-	-	-
% beheerslasten	9,8%	10,0%	10,0%	10,0%	

- * Begroting conform beschikking 18 september 2012 / 437771
- * Inclusief afronding DutchDFA € 300.000 in 2013 conform beschikking OCW 8-3-2012
- * Inclusief Internationalisering € 2.000.000 jaarlijks; bijdrage OCW en Buitenlandse Zaken
- * Inclusief Programma's I&M in kader AARO; jaarlijks € 950.000
- * In de begroting zijn vrijvallen (directe opbrengsten) en rentebaten buiten beschouwing gelaten, aangezien deze aan het bestemmingsfonds OCW worden toegevoegd.

Bijlage 1. Doelstellingen per deelregeling

Algemeen Subsidiereglement Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het Subsidiereglement is van toepassing op het aanvragen, beoordelen, verlenen en vaststellen van een subsidie bij het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. Aanvullend op het Subsidiereglement zijn Deelregelingen opgesteld.

Deelregeling Architectuur, Stedenbouw, Tuin- en Landschapsarchitectuur en Interieurarchitectuur

Deze deelregeling bevordert hoogwaardige kwaliteit in architectuur en versterkt vanuit een culturele invalshoek haar maatschappelijke en economische meerwaarde. Daarbij gaat het ook om het bevorderen van een sectoroverschrijdende aanpak en het stimuleren van de samenwerking tussen private partijen, particulieren en overheid. Tevens kan subsidie worden aangevraagd voor projecten die de belangstelling voor architectuur stimuleren, zowel in Nederland als in het buitenland.

Deelregeling Vormgeving

Deze deelregeling is van toepassing op projecten die bijdragen aan het bevorderen van hoogwaardige kwaliteit, ontwikkeling en vernieuwing van de hedendaagse Nederlandse vormgeving. Daarbij gaat het ook om het versterken van de samenwerking tussen ontwerpers en producenten. En voor projecten die de belangstelling voor de culturele, maatschappelijke of economische meerwaarde van vormgeving stimuleren, zowel nationaal als internationaal.

Deelregeling e-Cultuur

Deze deelregeling bevordert hoogwaardige kwaliteit in e-cultuur en versterkt vanuit een culturele invalshoek haar maatschappelijke en economische meerwaarde. Daarbij gaat het om projecten die gericht zijn op het verdiepen, innoveren, zichtbaar maken en de belangstelling wekken voor e-cultuur en die de profilering en beleving ervan binnen de samenleving stimuleren, zowel nationaal als internationaal.

Deelregeling Talentontwikkeling Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur

Met deze deelregeling wordt een nieuwe generatie professionals, werkzaam in architectuur, vormgeving of e-cultuur, ondersteund bij het verder ontwikkelen en profileren van de eigen uitzonderlijke professionele begaafdheid. Deze ontwikkeling wordt ondersteund door het versterken van het eigen cultureel ondernemerschap. Naar verwachting zullen nieuwe generaties talenten zich hiermee kunnen profileren tot inspirerende voorbeelden voor vakgenoten en een breder geïnteresseerd publiek.

Deelregeling Meerjarige Programma's Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur

Deze deelregeling is van toepassing op tweejarige activiteitenprogramma's van instellingen, waarvan het werkterrein ligt binnen de sectoren architectuur, vormgeving en e-cultuur. De programma's richten zich op innovatie, onderzoek, research & development, opdrachtgeverschap en publieksactiviteiten. Daarbij onderscheiden ze zich van het (inter)nationale aanbod door het innovatieve of voorbeeldstellende karakter.

Deelregeling Activiteitenprogramma's Architectuur, Vormgeving en e-Cultuur

Deze deelregeling heeft als oogmerk het bevorderen van hoogwaardige kwaliteit in architectuur, e-cultuur en vormgeving en het versterken vanuit een culturele invalshoek van haar maatschappelijke en economische meerwaarde. De activiteitenprogramma's duren maximaal twaalf maanden en kunnen worden aangevraagd door instellingen of organisaties, waarvan het werkterrein binnen de sectoren architectuur, vormgeving en e-cultuur ligt. Daarbij gaat het ook om het bevorderen van een sectoroverschrijdende aanpak en de samenwerking tussen creatieve disciplines en relevante partners, zowel in Nederland als in het buitenland. Tevens kunnen activiteiten die bij een breed publiek de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-cultuur stimuleren onderdeel uitmaken van een activiteitenprogramma.

Bijlage 2. Programma's Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp

De Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk ontwerp 2013-2016 is een interdepartementaal werkprogramma, waarbij de ministeries van OCW, I&M, BZK, EL&I, Defensie en Buitenlandse Zaken betrokken zijn. De Actieagenda bestaat uit een beperkt aantal resultaatgerichte werkprogramma's. Doel is een aantoonbare verbetering van de lokale, regionale en nationale praktijk. Hierbij staat het versterken van de maatschappelijke positie van het ontwerp centraal. In de werkprogramma's die het Stimuleringsfonds uitvoert ligt de nadruk op het ontwikkelen van nieuwe ruimtelijke typologieën voor urgente maatschappelijke opgaven en het bevorderen van goed opdrachtgeverschap.

Programma Stad en Regio (in opdracht van I&M)

De ontwikkeling van steden en stedelijke regio's staat centraal in het ruimtelijk rijksbeleid. Steden en stedelijke regio's jagen sociale en economische ontwikkelingen aan. Het is het schaalniveau waar innovatie, economische ontwikkeling en maatschappelijke vernieuwing in elkaar grijpen. De urgente opgaven (zorg en gezondheid, koppeling van infra en ruimtelijke ontwikkeling, wateropgave, groei/krimp, herbestemming/transformatie, leefbaarheid/economische vitaliteit in groei/krimpgebieden) waar Nederland voor staat vinden we maximaal terug in de stad. Daar komen ze samen en liggen de mogelijkheden voor integrale oplossingen. Ontwerp en ontwerp onderzoek kunnen het vinden van deze innovatieve oplossingen aanjagen.

Het programma Stad en Regio organiseert de ontwikkeling en toepassing van nieuwe ruimtelijke concepten, vergroot innovatie en vakkennis, geeft een (kwaliteits)impuls aan de stad en regio en zorgt voor een verbeterde samenhang tussen beleid, praktijk en onderzoek. De opgedane kennis en ervaring wordt gedeeld met alle relevante betrokkenen partijen.

Programma Stedelijke Transformaties (In opdracht van I&M)

Er is sprake van een toenemende maatschappelijke druk om gebouwen niet langer onbenut leeg te laten staan. Demografische krimp, 'het nieuwe werken' en het minder beschikbaar zijn van makkelijk te bebouwen nieuwe uitbreidingslocaties versterkt verder de verschuiving van nieuwbouw op uitleglocaties buiten de bestaande stad naar herbestemming van bestaande leegstaande en komende gebouwen in de stad. Het ontwikkelen en toepassen van nieuwe ruimtelijke typologieën, strategieën en verdienmodellen voor stedelijke transformatievraagstukken staat in dit programma centraal. Nieuwe instrumenten en benaderingen moeten kleinschalige particuliere initiatieven van onderop ondersteunen. Bovendien is het programma gericht op het vinden van oplossingen voor de urgente herbestemmingopgaven in de stedelijke omgeving.

Het programma levert aansprekende voorbeelden op van toegepaste nieuwe ruimtelijke typologieën, strategieën en verdienmodellen voor stedelijke transformaties op gebouw-, buurt- en wijk- en stedelijk niveau.

Het programma ondersteunt:

- Het vergroten van de inzet van ontwerpende disciplines bij praktijkgerichte initiatieven die doelgericht bijdragen aan het ontwikkelen en toepassen van nieuwe ruimtelijke typologieën, strategieën en verdienmodellen
- Het actief en gericht delen van kennis en ervaring over de veranderende modellen en rollen bij stedelijke transformatievraagstukken, inclusief de daarvoor noodzakelijke competenties bij ontwerpers en opdrachtgevers, processen en instrumenten

- Het reflecteren op de beschikbare kennis en ervaring met het oog op het ontwikkelen van nieuwe concepten en handreikingen
- Het stimuleren van een publieke en vakmatige dialoog; lokaal, regionaal en (inter)nationaal.

Programma Innovatieve Vormen van Opdrachtgeverschap (in opdracht van OCW en I&M)

De omslag van uitbreiding en groei naar transformatie brengt grote veranderingen met zich mee. De grootschalige gebiedsontwikkeling maakt plaats voor kleinschalige initiatieven. Dit dwingt tot specifieke in plaats van generieke oplossingen, passend bij de lokale en regionale opgaven en condities, waarbij het initiatief en het opdrachtgeverschap verdeeld kan zijn over meerdere partijen. Hierbij is samenwerking tussen verschillende disciplines en actoren een voorwaarde voor een succesvol project. Dit betreft ook het uitvinden van nieuwe financieringsstrategieën, waarin de hele keten van ontwikkeling tot beheer en exploitatie zijn betrokken.

Onder invloed van een terugtrekkende overheid en de opkomst van een energieke samenleving, waarin zowel burgers als ontwerpende professionals initiatieven nemen voor planvorming, verandert het opdrachtgeverschap van karakter. De relaties tussen opdrachtgevers, ontwerpers en eindgebruikers vermengen zich tot een netwerk van actoren. In deze verandering van rollen en verantwoordelijkheden is het de vraag hoe kennis, ervaring, verbeeldingskracht, ondernemerschap en organisatievermogen van ontwerpers optimaal kunnen worden benut. Mede onder invloed van de financiële crisis, ontstaat er een breed scala aan nieuwe initiatiefnemers en coalities, die (delen van) de opdrachtgeverrol naar zich toe trekken.

Het programma is gericht op het bevorderen van de ontwikkeling en toepassing van alternatieve en innovatieve vormen van voorbeeldstellend opdrachtgeverschap, door;

- Het ondersteunen van praktijkgerichte initiatieven die doelgericht bijdragen aan de innovatie van het opdrachtgeverschap;
- Het versterken van de rol van ontwerpers bij deze initiatieven; een bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar het bieden van kansen aan startende ontwerpers;
- Het actief en gericht delen van kennis en ervaring over de veranderende rol van het opdrachtgeverschap in de aanpak van urgente opgaven, inclusief de daarvoor noodzakelijke competenties bij ontwerpers en opdrachtgevers, processen en instrumenten;
- Het reflecteren op de beschikbare kennis en ervaring met het oog op het ontwikkelen van nieuwe concepten en handreikingen.

Programma Scholenbouw (in opdracht van OCW)

Goede onderwijshuisvesting is een belangrijke randvoorwaarde voor de kwaliteit van het onderwijs. Dit betreft de technische én de onderwijskundige kwaliteit van gebouwen. Voor de komende jaren staat een integrale aanpak voorop. Nog te vaak wordt het gebouw solitair benaderd, terwijl ontwerp, programma en locatie juist in samenhang moeten worden gezien met andere maatschappelijke voorzieningen op lokaal en bovenlokaal niveau. Daarbij wordt ook de bestaande bouwvoorraad meegewogen en moet het gebouw kwalitatief een meerwaarde voor gebruikers en omgeving hebben. Het programma richt zich op:

- Vergroten en delen van de kennis over de inzet van ontwerpdisciplines bij de maatschappelijke opgave onderwijshuisvesting;
- Meer bekendheid genereren met de verschillende ontwerpoplossingen op het gebied van

- onderwijshuisvesting in samenwerking met relevante instellingen;
- Kennisspreiding van de resultaten in de volle breedte van de keten: van opleiding tot gebruikersniveau;
- Bevorderen van de innovatie van de maatschappelijke opgave scholenbouw;
- Vergroten van de inzet van ontwerpers bij het aanpakken van dit vraagstuk middels ontwerpend onderzoek, ontwerpateliers, expertmeetings et cetera.

Programma Zorg (in opdracht van OCW)

Met de introductie van de marktwerking ontstaat meer differentiatie in vraag en aanbod. De kwaliteit van veel zorggebouwen moet in overeenstemming worden gebracht met de toegenomen wensen. Dit impliceert een grote verbouwoopgave van bestaande zorginstellingen. Het institutionele karakter maakt plaats voor een cliëntgerichte benadering.

Ook efficiency speelt een rol. Om de toenemende kosten te beheersen is er behoefte aan nieuwe zorgarrangementen, die zorg levert in de directe woonomgeving. Om de zorgvraag te verminderen is het bovendien van belang bij de inrichting van buurten en wijken gezond leven te bevorderen.

Het programma is gericht op ondersteuning van innovatieve ontwerpogaven op het brede terrein van de zorghuisvesting. Doel is om door de inzet van ontwerpers de kwaliteit van de omgeving waarin zorg wordt aangeboden te verbeteren en hiermee het aanbod beter af te stemmen op de vraag. Het programma richt zich op:

- Vergroten en delen van de kennis, bij opdrachtgevers en ontwerpers, over de inzet van ontwerp bij de maatschappelijke opgave zorg, ondermeer gebruik makend van de analyse en het beschikbaar stellen van de resultaten van de Hedy d'Ancona prijs;
- Vergroten van de kennis over de specifieke ontwerpaspecten van de zorgvraag, door middel van multidisciplinair en ontwerpend onderzoek in samenwerking met opdrachtgevende partijen;
- Vergroten van de inzet van ontwerpers ondermeer door het stimuleren van ontwerpend- en regulier onderzoek dat anticipeert op actuele ontwikkelingen, zoals 'active aging' en de behoefte aan meer kleinschalige, particuliere zorgvoorzieningen;
- Het verbreden van het onderzoek in de zorg met product ontwerp en de inzet van nieuwe technologie;
- Internationale kennisuitwisseling bevorderen op het gebied van de ontwerp kwaliteit van zorgarchitectuur.

Bijlage 3. Programma Internationalisering Ontwerpsector

Het programma versterkt de buitenlandse marktpositie van Nederlandse ontwerpsectoren en ontwerpers binnen de disciplines architectuur, vormgeving, mode, gaming en e-cultuur. Dit impliceert de versterking van de internationale reputatie, de opbouw van structurele relaties en de uitbreiding van commerciële activiteiten.

Het programma richt zich op bedrijven die hun bestaansreden vinden in creativiteit, innovatie en ondernemerschap. Een gezamenlijke aanpak voor het opereren op de internationale markt is een voorwaarde voor de inhoudelijke en economische ontwikkeling van deze disciplines.

De sector opereert op het snijvlak van cultuur, economie en buitenlandse betrekkingen.

Voor de uitvoering van het programma stellen de ministeries van OCW en Buitenlandse Zaken jaarlijks elk € 1.000.000 beschikbaar in de periode 2013-2016. Het ministerie van EL&I stelt haar exportinstrumentarium ter beschikking.

Bij de opzet van het programma wordt terdege rekening gehouden met de ervaringen die opgedaan zijn binnen het vierjarige DutchDFA programma (2009-2012). De uitwerking van het Programma gebeurt in overleg met belangrijke stakeholders en is gereed op 1 december 2012.

Bijlage 4. Samenwerking cultuurfondsen

De cultuurfondsen zijn opgericht om de politieke sturing op de hoofdlijnen van het cultuurbeleid te versterken door het te ontlasten van een gedetailleerde bemoeienis met (artistiek) inhoudelijke beoordelingen en beslissingen. In deze rolverdeling - waarin het primaat van de politiek terecht voorop staat – worden de fondsen niet alleen gezien als deskundig uitvoerder, maar ook als belangrijk initiatiefnemer en beleidsvoorbereider op hun terreinen. Inhoudelijke kennis bij de beoordeling speelt hierin een rol, maar ook de relatieve afstand waarmee fondsen als zelfstandige bestuursorganen tot de politiek en het cultuurveld staan. Juist door die relatieve afstand kunnen fondsen binnen het Nederlandse cultuurbeleid vorm en inhoud geven aan een dynamische wisselwerking tussen beleid en praktijk.

De fondsen en de cultuursector staan de komende periode voor een grote uitdaging. De bezuinigingen maken scherpe keuzes onontkoombaar. Tegelijkertijd willen de fondsen met veel overtuiging bijdragen aan een ondernemende opstelling van de cultuursector en aan een grotere betrokkenheid met de samenleving. Ondanks de moeilijke financiële omstandigheden van dit moment is de veerkracht van de kunst en cultuur in Nederland enorm en het draagvlak daarvoor veel groter dan nu wordt benut.

Al geruime tijd werken de fondsen samen in het zogenaamde fondsenoverleg. Dit overleg voorziet in gezamenlijke strategievorming over diverse overkoepelende en sectoroverstijgende uitgangspunten, maar is ook gegroeid tot de plek waar de fondsen steeds vaker de handen ineen slaan bij gezamenlijke initiatieven, bijvoorbeeld op het gebied van internationalisering. De fondsen gaan hun samenwerking de komende tijd intensiveren.

Investeringsgerichte aanpak

Het nieuwe beleid van de fondsen zet in op minder subsidieafhankelijkheid door een grotere nadruk op eigen inkomsten van aanvragers. Daarbij vinden we het evenzeer van belang in de markt van vraag en aanbod juist de vraag naar cultuur te stimuleren. We onderzoeken of er meer bedrijfsmatige instrumenten kunnen worden ontwikkeld om de kunst financieel te steunen, waaronder een gezamenlijk waarborgfonds voor kredietverlening in de cultuur. Ook zoeken de fondsen naar nieuwe partnerships met maatschappelijke organisaties.

De nieuwe omstandigheden doen een groot beroep op het leiderschap van cultuurinstellingen. Daarom willen de fondsen de totstandkoming van een speciaal leiderschapsprogramma mogelijk maken naar het model van het succesvolle Britse Core Leadership Programme. Daartoe hebben de fondsen gezamenlijk een verzoek van Cultuur en Ondernemen gehonoreerd voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek naar o.a. de inhoudelijke opzet, samenwerkingspartijen en financiering van dit leiderschapsprogramma.

Governance & beheer

Aanvragers, maar ook publiek en politiek moeten kunnen rekenen op een even zorgvuldige als transparante opstelling van de fondsen in hun beoordelings- en besluitvormingssystematiek, vastgelegd in een Code of Conduct. Naar aanleiding van de jubibrief van de staatssecretaris hebben de fondsen een eerste slag gemaakt in de verheldering van hun beoordelingsystematiek waaronder de criteria en de samenstelling van commissies. We gaan onderzoeken welke verbetering verder mogelijk is en in welke mate we onze werkwijze meer kunnen harmoniseren. Dat geldt ook voor

gebieden als automatisering, arbeidsvoorwaarden, monitoring en evaluatie, en ook de vormgeving van afspraken met instellingen en ministerie. Het huidige model voor prestatieafspraken met OCW willen we in de loop van deze periode in samenspraak met het ministerie herzien zodat de fondsen zich optimaal publiek kunnen verantwoorden over hun werkwijze en resultaten.